

TERESA DALECKA
Uniwersytet Wileński

Obchody Roku Miłosza na Litwie

W 2011 roku minęła setna rocznica urodzin Czesława Miłosza, poety, prozaika, tłumacza, eseisty, laureata literackiej Nagrody Nobla. Stulecie urodzin Noblisty stało się okazją do ponownego spotkania z jego dziełem, zastanowienia się przez pryzmat pisarstwa nad kondycją świata na początku XXI wieku. W ramach obchodów rocznicowych na całym świecie są organizowane konferencje, dyskusje, konkursy literackie, wystawy, spotkania, prezentacje książek.

Punktem kulminacyjnym litewskich obchodów stulecia urodzin Czesława Miłosza stała się konferencja, która odbyła się w dniach 27–28 czerwca 2011 r. na Uniwersytecie Wileńskim pt. *“Czasy i przestrzenie Czesława Miłosza”*. Była ona jednym z szeregu przedsięwzięć, zorganizowanych w dniach 26–29 czerwca w Wilnie, Kownie i Szetejniach. W dniu urodzin poety, 30 czerwca, ciąg dalszy obchodów miał miejsce w Polsce, w Krasnogrudzie i Sejnach, gdzie potrwał do 2 lipca. W organizację imprez jubileuszowych na Litwie zaangażowanych było wiele instytucji i organizacji: Ministerstwo Kultury Republiki Litewskiej, Uniwersytet Wileński, Instytut Literatury Litewskiej i Folkloru, Uniwersytet Witolda Wielkiego w Kownie, Urząd Gminy Rejonu Kiejdańskiego, Instytut Polski w Wilnie, Fundacja Miejsce Rodzinnych Czesława Miłosza. Po stronie polskiej głównym organizatorem wspólnych litewsko-polskich obchodów, zatytułowanych *“Droga Czesława Miłosza”*, była Fundacja Pogranicze i Ośrodek *“Pogranicze — sztuk, kultur, narodów”*. We wszystkich imprezach udział wzięli naukowcy, pisarze, dziennikarze, politycy, artyści i w ogóle miłośnicy twórczości Noblisty.

Obchody rocznicowe na Litwie zainaugurowało odsłonięcie 26 czerwca 2011 r. na Uniwersytecie Wileńskim, na Dziedzińcu Sarbiewskiego, tablicy pamiątkowej poświęconej Czesławowi Miłoszowi. W uroczystości wzięli udział Prezydent Litwy, Ambasador Rzeczypospolitej Polskiej na Litwie, Rektor Uniwersytetu Wileńskiego, syn Czesława Miłosza Anthony Miłosz,

zaproszeni goście. Tablica wmurowana w ścianę uczelni upamiętnia lata studiów Miłosza na Wydziale Prawa Uniwersytetu Stefana Batorego. Widnieje na niej napis w trzech językach, litewskim, polskim i łacińskim: *Poeta laureat Nagrody Nobla, absolwent Uniwersytetu Wileńskiego* oraz cytat ze znanego wiersza: *“Nigdy od ciebie miasto nie mogłem odjechać”* — najpierw po polsku, potem po litewsku i na końcu po łacinie (nieco wcześniej, 8 czerwca 2011 r. na byłym Gimnazjum im. Zygmunta Augusta w Wilnie, którego Miłosz był absolwentem, również została odsłonięta tablica, upamiętniająca lata nauki w tym budynku Honorowego Obywatela Wilna Czesława Miłosza).

26 czerwca 2011 r. odbył się również w kościele uniwersyteckim św. Janów wieczór literacko-muzyczny dedykowany Nobliście. Złożyły się na niego wypowiedzi znawców twórczości poety (Viktorija Daujotytė-Pakerienė, Aleksander Fiut, Mindaugas Kvietkauskas) i poetów (Jane Hirsfield, Kornelijus Platelis), recytacje wierszy w wykonaniu aktorów (Vladas Bagdonas, Adam Bauman) oraz fragmenty oratorium Onutė Narbutaitė *Centones meae urbi* w wykonaniu Litewskiej Narodowej Orkiestry Symfonicznej, chóru i solistów.

27 czerwca 2011 r. na Uniwersytecie Wileńskim rozpoczęła się międzynarodowa konferencja naukowa zatytułowana *“Czasy i przestrzenie Czesława Miłosza”*, sfinansowana przez Litewską Radę Nauki, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej oraz Fundację “Pomoc Polakom na Wschodzie”. Dla pomysłodawców konferencji (Instytut Literatury Litewskiej i Folkloru, Centrum Polonistyczne Uniwersytetu Wileńskiego) jubileusz stulecia urodzin Laureata Nagrody Nobla stał się doskonałą okazją do zastanowienia się nad wagą osobowości i twórczości tego pisarza i intelektualisty dla współczesnej świadomości. Jak podkreślili organizatorzy imprezy, wykreślając zakres problematyczny konferencji, ponieważ teksty Miłosza ujawniają rozległe związki z miejscem i czasem jako mikrokosmosem życia ludzkiego, a jego twórczość nie mieści się w granicach jednej przestrzeni geograficznej czy kulturowej, jednego czasu historycznego, jednej pamięci kulturowej, a jest wielowymiarowa i wielogłosowa, dany temat rozważań wydał się z jednej strony najbardziej pojemny, a z drugiej najbardziej uniwersalny. Organizatorzy konferencji zaproponowali uczestnikom omówienie związków topografii twórczości Miłosza, jego percepcji czasu, wyobraźni historycznej z problematyką tożsamości jednostki, wyboru wartości, postaw intelektualnej i politycznej, osadzając ją w kontekstach kultury Litwy, Polski, Europy Środkowej i Wschodniej, Francji, USA.

Podczas dwudniowych obrad badacze z Litwy, Polski, Szwecji, Francji, Holandii, Belgii, Izraela, Stanów Zjednoczonych wygłosili 32 referaty, w których „czasy i przestrzenie” Miłosza pojmowane były szeroko. Wśród

omówionych tematów znalazły się między innymi takie, jak *Czesław Miłosz i tradycja Wielkiego Księstwa Litewskiego* (Dariusz Kuolys), *Języki miasta w twórczości Czesława Miłosza: Wilno, Paryż, Kraków* (Marta Wyka), *Wzdłuż granicy kalifornijsko-litewskiej: Miłosz i „Gdzie wschodzi słońce i kędy zapada”* (Clare Cavanagh), *Dystans przestrzeni litewskiej jako element duchowej biografii Miłosza* (Marek Tomaszewski), *Emigracje Miłosza* (Michał Maśłowski), *Czesław Miłosz a idea Europy Środkowej* (Inga Vidugirytė), *Miłosz o przemocy* (Irena Grudzińska-Gross), *Wątki mickiewiczowskie w „Szukaniu ojczyzny” Czesława Miłosza* (Brigita Speičytė), *Sienkiewicz Miłosza* (Anna Szawerna-Dyrszka), *Powroty Miłosza do Wilna: miejsce jak przeznaczenie* (Mindaugas Kvietkauskas) i inne.

Tego samego dnia nastąpiło też otwarcie wystawy *Szukanie ojczyzny Czesława Miłosza* w Wileńskim Muzeum Sztuki Stosowanej. Odwołując się do słów samego poety, jak też materiału ikonograficznego organizatorzy wystawy chcieli zaprezentować idee dotyczące szukania ojczyzny, obrazy poetyckie i estetyczne poświęcone miejscom rodzinnym poety. Inauguracji ekspozycji dokonali m.in.: Minister Kultury Republiki Litewskiej Arūnas Gelūnas, Dyrektor Instytutu Polskiego w Wilnie Małgorzata Kasner, Dyrektor Instytutu Literatury Litewskiej i Folkoru Mindaugas Kvietkauskas.

Ekspozycję podzielono na dwie części: *Cz. Miłosz i Litwa* oraz *Cz. Miłosz i świat*. Zgromadzono fotografie i dokumenty, które uzupełniono fragmentami utworów Noblisty, a także mapami, na których zaznaczono wszystkie miejsca na “drodze Miłosza”. Obok eksponatów urządzono pokój, w którym zwiedzający mogli zapoznać się z dziełami Miłosza w językach polskim, litewskim i angielskim. Na wystawie zaprezentowano zdjęcia i dokumenty pochodzące między innymi z Muzeum Krajoznawczego w Kiejdanach, Muzeum w Koszedarach, Muzeum Wojskowego im. Witolda Wielkiego w Kownie, Litewskiego Centralnego Państwowego Archiwum, Biblioteki Litewskiej Akademii Nauk im. Wróblewskich, Biblioteki Narodowej im. Martynasa Mažvydas.

28 czerwca, po uroczystym zamknięciu sesji “*Czasy i przestrzenie Czesława Miłosza*”, jej uczestnicy udali się do Kowna, przebywając kolejny etap “drogi Miłosza”. W Tymczasowej Stolicy Litwy gości zapoznano z Izbą Pamięci Adama Mickiewicza w Gimnazjum Jezuitów, po czym odbyło się spotkanie z burmistrzem miasta w kowieńskim Ratuszu. Zwieńczeniem kowieńskich obchodów setnej rocznicy urodzin Poety była msza św. w Katedrze Kowieńskiej, odprawiona w intencji rodziny Miłoszów. Uroczystość tę uświetnił swym śpiewem Litewski Państwowy Chór z Kowna.

Ostatnim etapem obchodów rocznicowych po stronie litewskiej było miejsce urodzenia Miłosza — Szetejnie. Po drodze z Kowna do Szetejń

goście zwiedzili Wędziagołę, gdzie znajdują się groby rodziny Miłoszów, między innymi grób Artura, dziadka poety. Następnie Kiejdany, o których Miłosz wspomina w wielu utworach jako o centrum “kiejdańskiego powiatu”. W Świętobrości obejrzano kościół, w którym Miłosz został ochrzczony, a obok niego groby Syruciów i Kunatów (rodziny poety ze strony matki).

Ostatnim przystankiem na “drodze Miłosza” stały się dla mieszkańców Litwy i gości zagranicznych Szetejnie. Tu odbyło się w ramach obchodów rocznicowych święto poezji, muzyki i folkloru z udziałem licznie zgromadzonych miłośników twórczości Noblisty.

Październik 2011 r.